

Lisa Scottoline

IŠTIKIMYBĖ

Iš anglų kalbos vertė

Kristina Lukoševičė

Sofoklis

VILNIUS, 2023

Su meile nuostabiajai dukrai Francescai

„Keliauti po Italiją ir neaplankyti Sicilijos yra tas pats, kas išvis nepamatyti Italijos. Sicilija – raktas į pažinimą.“

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE
„Kelionė po Italiją“ (*Italienische Reise*)

PIRMA DALIS

„Jie moka skaityti ir rašyti – štai kur bėda.“

GIOVANNI VERGA „Dvarininkai“ (*I galantuomini*) iš
„Kaimo novelės“ (*Novelle rusticate*)

Palermas, Sicilija

1810-ieji

Buvo paskutinis Šventosios Rozalijos atlaidų vakaras, ir šimtai džiaugsmingai šūkčiojančių, besimeldžiančių, giedančių žmonių išsirikiavo palei *Via Toledo*. Procesijai vadovavo kunigai, nešini ilgomis plonomis žvakėmis, tamsoje švytinčiomis tarytum nimbai. Žiūrovai stebėjimo į gatvę, tiesė kaklus, kad kuo geriau pamatytų puošnų sidabrinį šventosios globėjos relikvijorių. *Carabinieri* – policijos pareigūnai – taip pat nenuleido akių nuo gatvės, jų skrybėlių plunksnos lygiavosi viena eile, žirgai trypė nu-blizgintomis kanopomis.

Tik barzdotas vyras žvelgė kita kryptimi. Niekas nepastebėjo jo, tykančio šešėliuose miniai už nugaros. Barzdočius varstė akimis turtuolius, privilegijuotus stovėti *Quattro Canti* – Keturių Kampų aikštėje, dviejų svarbiausių Palermo gatvių – *Via Toledo*, vedančios į uostą, ir *Via Maqueda*, dalijančios sostinę perpus, – sankirtoje.

Procesija artėjo, relikvijoriaus laukianti minia įsišėlė. Žmonės bučiavo jaunos šventosios paveikslėlius, tiesė rožes ir skandavo: „Viva Palermo e viva Santa Rosalia!“ *Quattro Canti* susibūrusių šeimų vyrai metėsi į priekį, jų žmonos liko užnugaryje su vaikais.

Barzdočius prasibrovė prie mažo berniuko, stovinčio su motina *Quattro Canti* pakraštyje. Prisėlinęs prie vaiko stabtelėjo, palūkėjo tinkamiausios akimirkos pulti.

Šventosios relikvijorius pasirodė visu gražumu; tikintieji pratrūko rėkti, šūkčioti ir raudoti. Kai berniuko motina apsipylė

* Tegyvuoja Palermas, tegyvuoja šventoji Rozalija! (It.) (Čia ir toliau – vert. past.)

dievobaimingomis ašaromis, vyras ėmėsi veikti: išsitraukęs iš po apsiausto marionetę, parodė ją vaikui. Šis ištiesė ranką prie lėlės. Barzdočius šiurkščiai prisitraukė berniuką prie savęs, užmetė ant jo apsiaustą. Minios klegesys užgožė išsigandusio vaiko riksmą. Marionetė taukštelėjo ant grindinio.

Vyras nusinešė berniuką. Motina atsisuko į sūnų. Šaukė jį vardu, bet niekur nematė. Supanikavusi ėmė gręžiotis į visas puses, tada sukliko. Tarsi minia būtų jį prarijusi. Tos akimirkos ji nepamirš visą likusį gyvenimą.

Piktadarys šoko ant bėros kumelės ir nudundėjo su vaiku. Galvotrūkiškai išlėkė iš miesto, nurūko pro opuncijas, kiparus ir alyvmedžius iki priešpilnio mėnulio nutvieksto pagrindinio kelio. Netrukus pasiekė nuošalų apgriuvusį pastatą, kampuotą šešėlių naktyje. Tai buvo *Ospizio di Santa Teresa* – Šv. Teresės slaugos namai – beprotnamis, pamišėlių, raupsuotųjų ir vargšų priebėga.

Barzdočius įėjo į beprotnamio kiemą, sustabdė kumelę. Nušoko ant žemės, persimetė verkiantį vaiką per petį ir garsiai pabeldė į duris. Įbruko berniuką ir maišelį dukatų jas atidariusiam prižiūrėtojui, tada nudrožė savais keliais.

Prižiūrėtojas įsimetė dukatus į kišenę, įsinešė vaiką vidun. Tokią valandą beprotnamis skendėjo tamsoje, tačiau garsai niekada nenuščiūdavo. Tarp akmeninių sienų nepaliamajai aidėjo šimtų pamišėlių dejonės, šauksmai ir raudos. Vyras nusinešė berniuką per prieškambarį į virtuvę, apšviestą tik mėnesienos, besisunkiančios pro murkšliną langą.

– Sėsk, vaike! – paliepė ir šleptelėjo jį ant medinio stalo.

– Mama? – verksmingai sušnibzdėjo berniukas. – Kur mama?

– Jai tavęs nebereikia. – Prižiūrėtojas paėmė peilį, mėnesienoje sutvisko geležtę.

– Ne!

Vaikas puolė kepurėtis atakupstas, persigandęs, kad vyras jį nudurs. Šis tik čirkštelėjo sau per pirštą, paleido kraują.

– Pažiūrėk, ką padarei, vaike! Įpjovei man!

– Neįpjoviau! Mama! Tėte!

– Ša!

Prižiūrėtojas pakėlė berniuką, išnešė iš virtuvės, nužingsniavo per prieškambarį. Priėjęs laiptus, ėmė leisti į tamsą, trenkiančią pelėmis ir naktipuodžių turiniu. Nuklumpino koridoriumi, kurio abiejose pusėse driekėsi pamišėlių celės. Nuo sienų byrėjo tinkas, metalines duris iš vidaus margino įduobos.

– Rencai? Rencai? – suriko kažkuris pamišėlis.

– Rencai, aš alkanas! – atsišaukė kitas.

– Išleisk mane! Išleisk, meldžiu tavęs!

Koridoriaus gale vyras stabtelėjo prie atvirų durų, išbaidydamas žiurkes. Įžengė į kambarį, kuriame dūlavo tik naktipuodis ir lovos rėmas be čiužinio. Ant sienos, virš geležinės grandinės su antkoju, kabėjo nukryžiuotasis. Pro neįtikėtina aukštai įstatyto langelio grotas spingsojo mėnesiena.

Prižiūrėtojas brinktelėjo berniuką ant grindų, pakėlė antkojų ir susizgribo, kad šis skirtas vyriškai, ne vaikiškai kojai. Reikės grįžti su virve.

– Mama! – sukūkčiojo vaikas.

Vyras smogė jam į veidą. Berniukas nugriuvo be sąmonės.

– Mama! – pakartojo pamišėliai. – Mama!

Frankas Fjorvantis pakilo nuo stalo; dvynys brolis Robertas liko sėdėti su samdiniais Sebastianu ir Ecijumi. Buvo jau beveik vidurnaktis, trijulė ką tik grįžo iš Šventosios Rozalijos atlaidų Palerme. Jie parvežė ąsotį raudonojo vyno, baltos duonos traškia plutele, apibarstyta sezamo sėklomis, auksaspalvių *canestrato* sūrio gabalų, keptų raudonųjų paprikų, pagardintų česnakais, ir šviežių žaliųjų alyvuogių. Nedidelę virtuvę užplūdo gardūs, pikantiški kvapai.

Robertas šliūkštelėjo vyno į grubaus darbo stiklinę.

– Praleidai daug smagumų, brolau.

– Negalėjau palikti namų. – Frankas nužingsniavo prie pravirų durų. – Citrinų sandėlis beveik pilnas, ir tokia naktis labai palanki plėšikams.

– Robertai, tavo brolis amžinai dirba. – Sebastianas padalijo ryškiaspalves „Scopa“ kortas.

Ecijus ištuštino taurę.

– Kol tavęs čia nebuvo, Robertai, apie linksmybes galėjom tik pasvajoti.

Frankas išėjo į lauką, nužingsniavo atokiau nuo namo, apmetė valdas šeimininko akimis. *Latifondo* – stambus žemdirbystės ūkis – priklausė baronui Citui, bet jis čia negyveno. Vila stovėjo tuščia ir tamsi. Abipus dailaus, iš pilkų ir rudų akmenų sumūryto fasado stūksojo įkypri priestatai; pilvotais turėklais apjuostos paladianos žvelgė į *giardino* – citrinmedžių sodą. Portiko skliautas gaubė pagrindines duris, tamsiai žalias, kaip ir langinės.

Franko namas stovėjo pakraštyje, tad jis galėjo matyti visus ateinančius ir išeinančius; toliau dunksojo *limonaia* – citrinų

sandėlis, kuriame buvo laikomi vaisiai, paruošti išvežti į turgų. Vilą, ūkininko trobą ir ūkinius pastatus juosė akmeninė tvora. Kieme, švysčiodami uodegomis, žolę rupšnojo mulai ir asilai.

Franko žvilgsnis nukrypo į *giardino*. Vėsus vėjelis dvelkė tarp medžių, šlameno sodriai žalius lapus, iškvepindamas orą tartum magiškas eliksyras. Vešlios citrinmedžių giraitės žaliavo visame *Conca d'Oro* – auksinio dubens – slėnyje, juosė Palermą; barono Cito *giardino* užėmė trisdešimt hektarų, arba septyniasdešimt penkis akrus.

Frankas pažinojo kiekvieną medelį. Atkeliavęs čia iš Brontės prižiūrėjo juos, genėjo, skiepijo, kaip ir alyvmedžius, kurie saugojo citrinmedžius nuo vėjo. Per dešimt metų iš *bracciante* – padienio darbininko – pakilo iki *gabellotto* – prižiūrėtojo, ir *giardino* tapo jo aistra.

– Broli, – šalia stabtelėjo Robertas, – atrodo sunerimęs. Žinau, kad apie kažką mąstai.

– Aš visad apie ką nors galvoju.

– O aš negalvoju apie *nieką*, – atšovė Robertas, ir abu sukikeno.

Juodu buvo identiški dvyniai, abu išvaizdūs, kampuotų veido bruožų. Ryškiausias buvo jų akys, šviesrudės tarsi lazdynų riešutai, auksinio atspalvio, nosys didelės, skruostikauliai stambūs, lūpos putlios. Abu turėjo tankius garbanotus tamsius plaukus, bet Frankas lankėsi pas kirpėją dažniau nei Robertas. Broliai buvo vidutinio ūgio, tačiau nuolat dirbančio Franko kūnas atrodė stangrus ir raumeningas, o Roberto mėgstama duona užaugino jam apvalų pilvą.

– Džiaugiuosi, kad grįžai, – tarstelėjo Frankas, patenkintas, kad brolis vėl namie; be jo jautėsi kaip be rankų.

– Aš taip pat, – išsišiepė Robertas. – Miestas *didžiulis*, ten tiek daug žmonių! Šįvakar jaučiausi, tarsi stovėčiau pasaulio vidury.

– Taip ir buvo, brolau.

– Kodėl mane pasikviete? Žinau, kad esi kažką sumanęs.

– Žiūrėk, – Frankas mostelėjo į citrinmedžius. – „Femminello“ veislė. Pelningesnė kultūros ir norėdamas nerastum. Apsaugo nuo skorbuto, britų karinis jūrų laivynas stačiai galvą dėl jų pametė.

Europa taip pat negali atsivalgyti citrinų. Vaisiai puikiai tinka transportuoti, nepūva taip greit kaip apelsinai. Palerme kertasi jūdrisiai prekybos keliai, laivai iš uosto plaukia į Angliją, Afriką, Europą, netgi Ameriką. Vos keturiasdešimt penkios dienos kliperiu*, pirklių laivai užtrunka ilgėliau. Eksportuojam tuną, prieskonius ir šilką, tačiau citrinos yra...

– Ar mes mokykloje? – pašmaikštavo Robertas.

Prisiminęs brolio nepakantumą detalėms, Frankas išdėstė mintį glaustai:

– Tau tereikia žinoti, kad Sicilija – stambiausia pasaulyje citrinų eksportuotoja, ir daugiausia vaisių užauginama Palermo provincijoje, Konka d'Ore. Sėdim ant aukso gyslos, tad kai ką sugalvojau.

– Gerai, skinsiu tavo citrinas, – neprieštaravo Robertas.

– Dirbsi kur kas įvairesnius darbus. Matai, barono Cito *giardino* plyti vidury kitų keturių, – parodė į rytus Frankas. – Ta kryptimi – barono Pikolo, ana ten – barono Didžulijaus valdos; šiaurėje ir pietuose – barono Moravijaus ir markizo Silvestrio sodai. Visus juos prižiūri *gabbellotti* – kaip ir aš.

Robertas linktelėjo.

– Pameni vaikystę? Kitapus Etnos derėjo viskas. Pistacijų, citrinų, apelsinai, vynuogės – kas tik nori. Dėl ugnikalnio žemė ten kur kas derlingesnė. Gyvenom prastesnėje pusėje ir keliaudavom su tėvu skinti derliaus. Kartu su juo lenkėm nugaras.

– Ir ką?

– Mano galva, dabar esam geresnėje pusėje. Vakarinėje salos dalyje, Palerme ir Konka d'Ore, tarpsta ne tik citrinos, bet ir kiti citrusai. Apelsinai, raudonieji apelsinai, žaliosios citrinos, visų rūšių vaisiai, daržovės ir gėlės. Čia gali auginti ką panorėjęs. Arabai sudrėkino slėnį – bent kartą kolonizatorius nuveikė šį tą naudingo. – Frankas matė, kad brolis sukľuso. – Bet rytuose – graikų pusėje, kur užaugom, – žemė kietesnė, sausesnė. Dirva prastesnė, reikia įdėti kur kas daugiau darbo. Ar nepavargai triūsti prastoje pusėje? Arti kaip jautis?

* Greičiausias XIX a. burlaivis.